

BÜYÜK GERİLEME-Heinrich Geiselberger

(Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir Tartışma)

Önsöz

“Bir dünya düzeni çökerken, o düzen üstüne tefekkür başlar.”

Ulrich Beck, 2011

Bu kitabı oluşturma fikri 2015 sonbaharının sonlarında, 13 Kasım’da bir dizi saldırı Paris’i sarstıktan sonra, Almanya’da yüz binlerce mültecinin gelişi hakkındaki tartışmaların iyice şiddetlendiği sırada ortaya çıktı.

Devlet yapısının artık mevcut olmadığı bölgelerin dünyanın dört bir yanında genişlemesi, terörizm ve göçle doğrudan bağlantılıdır. 2016’da Almanya’ya sığınma talebinde bulunanların çoğunun anavatanı olan üç ülke (Suriye, Afganistan ve Irak) bir sivil toplum kuruluşu olan Barış Vakfı’nın 2016 “Kırılgan Durum Endeksi” sıralamasının en başında yer alıyor.

Göç, terörizm ve artan eşitsizlik gibi sorunların küresel nedenleriyle ulusal araçlarla baş etmekten veya bunlara karşı uzun vadeli stratejiler geliştirmekten aciz halde, git gide daha çok siyasetçi içeride Kanun ve Düzen vaat ediyor ve ülkesini yeniden “büyük” yapma sözü veriyor. Siyasal hareketlerin ağırlık noktası milli aidiyet boyutuna, güvenlik vaadine ve geçmiş zamanların parıltısının yeniden teminine kayıyor.

Gerileme semptomlarının listesi istendiği kadar uzatılabilir: anarşik, tek taraflı bir küresellikten çıkma özlemi veya örneğin Fransa, İtalya ve Avusturya’da ortaya çıkan kimlikçi hareket, artan yabancı düşmanlığı ve İslamofobi, nefret suçu adı verilen suç dalgası ve elbette Rodrigo Duterte, R. Tayyip Erdoğan veya Narendra Modi gibi otoriter demagogların yükselişi.

Gösterilerde de internette de ansızın “yalancı basın”, “diktatör şansölye” ve “milletvekili” yerine “vatan/millet haini” gibi kavramlar dolaşıma girdi.

Elinizdeki kitapta bu gibi semptomlar BÜYÜK GERİLEME KAVRAMI çerçevesinde tartışılıyor.

1998’de ATIAC’ın kuruluşu; sol bağlamında, "Seattle Savaşı" da denen 1999 Seattle gösterileri ve 2001’de Porto Allegre’deki ilk Dünya Sosyal Forumu; sağ bağlamında, küreselleşmeyi eleştiren popülistlerin ilk başarıları geliyor akla: Pat Buchanan’ın ABD’de Cumhuriyetçi Parti’nin 1996 ön seçimlerindeki (Rorty ve Rodrik’in referans aldığı) şaşırtıcı ve güçlü başarısı veya 1998 Avusturya parlamento seçimlerinde en yüksek ikinci oyu alan Jörg Haider’in Avusturya Özgürlük Partisi’nin başarısı.

Ne acı bir ironi ki o zaman ana hatlarıyla saptanan küresel risklerin hepsi (uluslararası terörizm, iklim değişikliği, finans-nakit krizi ve son olarak büyük göç hareketleri) sonraki yıllarda gerçekleşti, ama siyasal olarak bunlara hazırlanılmamıştı. Dahası, bugün milliyetçi ve mezhepçi biz/onlar ayrımlarının yeniden doğuşuna tanık oluyoruz. Varsayılan “Tarihin Sonu”ndan sonra, şaşırtıcı bir hızla, Soğuk Savaş’ın dost-düşman şablonunun yerini "Kültürler Savaşı" mantığı aldı

2015 sonbaharının sonlarında tırmanan gerileme bu bağlamda değerlendirildiğinde, son olaylar-Suriye'deki savaş, Brexit oylamasının sonucu, Nice'teki saldırı, sağ popülist AfD'nin (Almanya için Alternatif) Almanya'daki başarısı, Türkiye'deki darbe girişimi ve buna verilen siyasal tepkiler, Trump'ın seçim zaferi vb.-kasvetli bir manzara sunuyordu.

Bugüne kadar hep *küreselleşmenin* risklerinden bahsedildi, ama bu derlemedeki makalelerin çoğu, küreselleşmenin *radikal piyasacı* bir biçiminin söz konusu olduğunu, dolayısıyla *neoliberalizm'in* risklerinden de bahsetmenin bir o kadar yerinde olduğunu vurguluyor.

Belki de bugün gözlemlenebilen Büyük Gerileme, küreselleşme ve neoliberalizmin risklerinin *ortak etkisinin* de sonucudur; yasal idarenin eksikliği nedeniyle küresel düzeyde karşılıklı bağımlılığa yol açan, buna kurumsal ve kültürel açıdan hazırlıklı olmayan toplumları vuran sorunların sonucu.

Bu kitap, geçen yüzyılın doksanlı yıllarının küreselleşme hakkındaki tartışmasından yola çıkıyor ve bu tartışmayı devam ettiriyor. Bilim insanların *ve* aydınlar acil sorularını dile getiriyor: Bu duruma nasıl düştük? Beş, on ya da yirmi yıl içinde nerede olacağız? Küresel gerileme nasıl durdurulup tersine çevrilebilir?

Heinrich Geiselberger -Berlin, Aralık 2016

DEMOKRASİ YORGUNLUĞU

Arjun Appadurai - Antropologist-Hintli Yazar (49)

Günümüzün en önemli sorusu, liberal demokrasinin dünya çapında reddedilip, yerine bir çeşit popülist otoriter yönetimin konup konmadığıdır. Bu trende işaret eden güçlü göstergeleri, Trump ABD'sinde, Putin Rusya'sında, Modi Hindistan'ında ve Erdoğan Türkiye'sinde bulmak mümkündür. Buna ek olarak, halihazırda otoriter olan birçok hükümet mevcut ve Fransa, Avusturya ve başka Avrupa Birliği ülkelerinde, otoriter sağ bir yönetim arzulayanlar bulunmakta. Bütün bu ülkelerin toplam nüfusu, dünya nüfusunun neredeyse üçte birini oluşturuyor.

Yeni popülist liderler, ulusal egemenliğin krizde olduğu bir dönemde ulusal liderlik istediklerinin farkındalar. Bu egemenlik krizinin en önemli belirtisi, hiçbir modern ulus-devletin kendi ulusal ekonomisi denebilecek bir şeyi yönetmiyor olması. Bu, en zengin ülkenin de, en fakir ülkenin de ortak sorunu. ABD ekonomisinin azımsanmayacak bir kısmı Çin'in elinde, Çin için Afrika, Latin Amerika ve diğer Asya ülkelerinden gelen hammaddeler elzem, herkes bir ölçüde Ortadoğu petrolüne ihtiyaç duyuyor ve tüm modern ulus-devletler küçük bir sayı oluşturan zengin ülkelerden gelişmiş silah ve mühimmat satın almaya mecbur. Ulusal egemenliğin temeli olarak ekonomik egemenlik, zaten her zaman şüphe duyulacak bir şeydi. Bugün ise, gitgide geçerliliğini yitiriyor.

Modern devletlerin koruyup geliştirme iddiasında olacağı bir ulusal ekonominin yokluğunda, devletler ve yönetime talip popülist hareketlerin, ulusal egemenliği icra etmek için kültürel çoğunlukçuluk, etnik milliyetçilik ve içerisindeki entelektüel ve kültürel muhalefeti bastırma yoluna gitmesi şaşırtıcı değil.

Başka bir deyişle, ekonomik egemenliğin her yerde çöküşü, kültürel egemenliğin vurgulanmasına sebep oluyor. Ulusal egemenlik sahası olarak kültüre bu dönüş, kendini birçok farklı biçimde gösteriyor.

Putin'in Rusya'sını ele alalım. Aralık 2014'te, Putin, "Rusya Avrupa değildir" ilkesine dayalı bir kültürel devlet politikası oluşturmak üzere bir kararname imzaladı. Putin'in, cinsel imalarla dolu iki sıfatla, "*iğdiş edilmiş ve kısır*" olarak tanımladığı Batı kültürüne ve Avrupa çokkültürlülüğüne açık bir düşmanlık sergileyen bu politika, Rus maskülenliğini siyasi bir güç olarak tanımlıyor. Geleneksel Rus değerlerine dönüş için açık bir çağrı yapan bu söylem, tarihsel olarak derin köklere sahip bir Slavcılık hissi ile Rusçu kültürel politikalara dayanıyor.

Recep Tayyip Erdoğan yönetimindeki Türkiye de kültürü bir egemenlik tiyatrosuna çevirdi. Erdoğan'ın stratejisinin ana aracı, Osmanlı gelenekleri, dil yapısı ve emperyal ihtişamına geri dönüşü savunmak (muhalifleri bunu "Yeni Osmanlıcılık" olarak adlandırıyor). Bu Türkiye vizyonu, aynı zamanda küresel hırsları, Orta Doğu'ya yapılan Rus müdahalelerine karşı direnişi ve ülkenin Avrupa Birliği'ne katılma isteğine karşı duran bir gücü de açıklıyor. Bu Yeni Osmanlıcı duruş, aynı zamanda Erdoğan'ın, modern Türkiye'nin ikonu olan Kemal Atatürk'ün laik milliyetçiliğini güçsüzleştirip daha dindar ve emperyal bir yönetim biçimiyle değiştirme çabasının önemli bir parçası. Ülke aynı zamanda sanat ve kültür kurumlarının ciddi biçimde sansüre uğramasına ve 2013'teki Gezi Direnişi gibi siyasi halk ayaklanmalarının doğrudan bastırılmasına şahit oldu.

Yeni otoriter liderlerin popülist stratejilerini nasıl oluşturduğu ve sürdürdüğünün en iyi örneği, pek çok bakımdan, şu anda Hindistan Başbakanı koltuğunda oturan sağcı ideolog Narendra Modi. Modi'nin, ülkesindeki Hindu Sağında parti çalışanı ve aktivist olarak uzun bir geçmişi var. 2001-14 yılları arasında Gujarat Eyaleti Başkanı olan Modi'nin, birtakım Müslümanların Hindu hacılarını taşıyan bir trene saldırması sonrasında, 2002'de bütün eyalette gerçekleşen Müslüman soykırımına da adı karıştı. Bugün Hindistan'daki pek çok ilerici, Modi'nin soykırımı bizzat yönettiğine inanıyor hâlâ; ancak Modi birçok hukuki ve sivil yargılamanın üstesinden gelip 2014'te Hindistan'ın başbakanı olmayı becerdi.

Modi yönetiminde, her an Pakistan'la savaş çıkma tehlikesi var. Hindistan'daki Müslümanlar giderek artan bir korkuyla yaşıyor ve Dalitler (eskiden "dokunulmazlar" denen alt kasttakiler) her gün pişkin saldırılarla küçük düşürülüyor. Modi etnik saflık söylemini temizlik ve hijyenle birleştirdi. Bugün Hindistan egemenliğinin köşe taşları, ülkenin dijital modernliği ile Hindu otantikliğini birleştiren dışarıdaki kültürel imajı ve içerideki Hindu hakimiyeti.

Ve de son kâbusumuz, Donald Trump'ın 8 Kasım 2016'da gerçekleşen ABD başkanlık seçimlerinde galip gelmesi.

Trump'ın, tarihte yakın dönemlerde görülmemiş ölçüde kadın düşmanlığı, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve megalomani içeren mesajı, biri açıkça dile getirilen, diğeri ise gizli olan iki aşırı mesajdan oluşuyor.

Açık olan mesaj, kendisinin “Amerika’ya Yeniden Büyük Bir Ülke Yapma” isteği - bunun için de ABD'nin yurtdışı askeri operasyonlarını, destekliyor, Amerikan zenginlik ve prestijini azalttığına inandığı uluslararası anlaşmaları tekrar masaya yatırıyor, Amerikan şirketlerini vergi ve çevreye duyarlı olma sorumluluklarından kurtarıyor, en önemlisi de, ABD'deki tüm Müslümanları “kayıt altına alma”, yasadışı göçmenleri sınır dışı etme, sınırlardaki korumayı sıkılaştırma ve göçmen kontrollerini dev boyutlarda arttırma sözlerini tutmak için hamleler yapıyor.

Gizli olan mesaj ise ırkçı ve ırksal; Amerikan siyaseti ve ekonomisinde sahip olduklarını düşündükleri hakimiyeti siyahlara, Hispaniklere ve her türlü göçmene kaptırdıklarına inanan beyaz Amerikalılara hitap ediyor. Trump'ın en büyük belagat başarısı, “Amerika'nın büyüklüğü konusundaki her mesajına -Truva atına gizlenen Yunanlar gibi- çaktırmadan "beyazlık" sıkıştırması; öyle ki Amerika'yı büyük bir ülke yapacağız derken, kamu önünde ABD'deki beyazları tekrar güçlendireceğini vaat etmiş oluyor. ABD'nin dünyadaki gücü üzerine bir mesaj, böylece ilk defa beyazları yeniden ABD'nin hâkim sınıfına dönüştürmek için kullanılmış oluyor.

En başta ABD ekonomisini kurtarmak ile ilgili olan mesaj, kampanya ilerledikçe beyaz ırkı kurtarma mesajına dönüşmüş durumda.

Yeni otoriter popülist liderlerin ortak noktası da bu: Hepsi de yabancı yatırımcıların, küresel anlaşmaların, uluslararası finansın, işçi hareketliliğinin ve sermayenin esiri olmuş ulusal ekonomilerini tam olarak kontrol edemeyeceklerinin farkında. Bunun yerine, ülkelerinin kültürel arınma yoluyla küresel anlamda siyasi bir güce dönüşeceğini vaat ediyorlar.

Neoliberal kapitalizme ve bu sistemin kendi ülkelerine-Hindistan, Türkiye, ABD ya da Rusya'ya-en uygun biçimine gayet dostça bakıyorlar. Hepsi, yumuşak gücü sert güce çevirme çabasında. Ve hiçbiri, azınlıklar ve muhalifler üzerinde baskı kurmaktan, ifade özgürlüğünü sınırlandırmaktan ya da hukuku rakiplerine zulmetmek için kullanmaktan çekinmiyor!

Trump'a oy veren takriben 62 milyon Amerikalı, aynı zamanda demokrasiye karşı bir oy da verdi. Bu açıdan, oyları bir “terk etme”yi simgeliyor. Modi'nin seçilmesi, Erdoğan'ın seçilmesi, Putin'in (sözde) seçilmesi de aynı şekilde.

Bugün demokrasiye karşı geniş kesimlerce paylaşılan bıkkınlığın, kendine özgü mantığı ve bağlamı üç yoldan ilerliyor.

İlk olarak, internet ve sosyal medyanın toplumun birçok kesimine yayılması ve internet üzerinden kolaylıkla diğerlerini harekete geçirebilme, propaganda yapabilme, kimlik oluşturma ve yandaş arama imkanlarına erişim sağlanması son derece tehlikeli bir algı yarattı: Ne olursak olalım ve ne istersek isteyelim kendimize müttefik, arkadaş, ortak, görevdaş ya da inancını değiştirebileceğimiz insanlar bulmamız mümkündür algısı.

İkinci olarak, istisnasız bütün ulus devletler ekonomik bağımsızlıklarını koruma konusunda giderek alan kaybetmiş durumda.

Üçüncü olarak ise, insan hakları ideolojisinin tüm dünyaya yayılması yabancılar ve göçmenlere, gittikleri yerlerde hoş karşılanmasalar ve zor koşullara maruz kalsalar da her yerde geçerli olan küçük bir nüfuz verdi.

Bu üç koşulun bir araya gelmesi, demokrasinin her zaman ihtiyaç duyduğu hukuka uygunluk, müzakereci akıl yürütme ve siyasi sabra olan küresel tahammülsüzlüğü derinleştirdi. Bunlara küresel ölçekte artan ekonomik eşitsizlik, sosyal güvencenin her yerde zayıflaması ve hepimizin ekonomik felaket tehlikesi altında olduğumuz fikrini kışkırtmaktan beslenen finansal endüstrilerin her yere sızması eklenince, demokrasinin yavaş zamansallığına olan tahammülsüzlüğe bir de mütemadiyen panik halinde olan bir ekonomik ortam eklendi. Herkese refah sözü veren popülist liderler, sık sık kasıtlı olarak bu paniği kendileri üretiyorlar.

Avrupa Nereye Gidiyor?

Brexit referandumunun sonuçları hâlâ oluşum aşamasında. Ancak sonucunda çıkan karar, Avrupa'da da küresel ölçekte güç kazanan sağ trendin etkilerini hissettiriyor ve birçok üye ülkenin AB'yi sorgulamasına sebep oluyor. Birleşik Krallık politikasını ayrıntılarını bir yana bırakarak, bazı genel gözlemler yapabiliriz.

Bunlardan ilki, Brexit'in, esasen Avrupa'yla ilgili ve Avrupa'nın anlamını sorgulayan, tekrar tekrar ortaya çıkan eski bir tartışmanın yakın dönemde gerçekleşen bir parçası olduğu. Bu tartışma Avrupa fikrinin kendisi kadar eski.

Avrupa'nın sınırları, kimliği ve misyonu asla tam olarak tanımlanmadı: Avrupa Batı Hristiyanlığının bir projesi mi? Roma hukuku ve imparatorluğunun mirasçısı mı? Ya da Yunan akılsallığı ve demokratik değerlerinin? Yoksa Rönesans hümanizmi ve sekülerizminin mi mirasçısı? Ya da Aydınlanma evrenselliği ve kozmopolitliğinin? Bu alternatif görüşler yüzyıllar boyu birbiriyle savaştı ve halen de derin fikir ayrılıklarına yol açıyorlar.

Fransa, Hollanda ve Almanya gibi AB'nin çekirdeğini oluşturan ülkelerde son dönemlerde yükselen AB karşıtı argümanların kaynağının, büyük ölçüde yeni göçmenlere (ve önceden gelmiş olan göçmen nüfuslar) duyulan korku olduğunu görmek zor değil; aynı şekilde, Brüksel'deki AB liderliğinin, yeni gelenlerin etkileriyle ilk karşılaşacak olan ülkelere sığınmacılarla ve diğer göçmenlerle ilgili kotalar, kriterler ve hukuki kategoriler dayatma çabasına hınç duyan Polonya, Macaristan ve Slovenya gibi ülkelerde de bu korku AB karşıtlığını körüklüyor.

Avrupa'da, AB'yi şu ya da bu şekilde "terk etme"yi savunan çeşitli hareketler, aynı zamanda, ABD, Hindistan, Rusya ve Türkiye örneklerinde bahsettiğim tarzda, seçim sistemlerini kullanarak demokrasiyi terk etmeye çalışıyor.

NESNESİNİ ve İSMİNİ ARAYAN SEMPTOMLAR Zygmunt Bauman Sosyolog-Polonya Asıllı İngiliz (25)

Bugün, yakın zamanlara kadar -kriz tehlikelerine direnme ya da çözüm üretme konusunda mükemmel olmasalar da- etkili saydığımız çarelerle tedbirlerin vadelerinin dolduğunu ya da dolmak üzere olduğunu

hissediyoruz. Ancak yerlerini ne ile dolduracağımıza dair pek fikrimiz yok. Tarihin insanlar tarafından yönetileceği umudu ve bunun getirdiği kararlılık, insan tarihinin peş peşe sıçrayışları, beklenmezlik ve denetlenemezlik bakımından doğal felaketlerle yarışır hale gelip hatta onları aşınca, tamamen yok oldu.

Eğer, “ilerleme”ye hâlâ inanıyorsak (ki asla kaçınılmaz bir akıbet değil), şimdi ona nimetle lanet karışımı bir şey olarak bakıyoruz, lanetleri gitgide artarken nimetleri hem daha az hem de daha seyrek hale geliyor. Atalarımız, yakın dönemlerde bile, geleceği umutlarını yatırmak için en güvenli ve en vaatkâr yer olarak görürdü; oysa biz geleceğe öncelikle korku, endişe ve kaygılarımızı yansıtıyoruz: iş bulmanın gitgide zorlaşacağı, düşen gelirlerin bizim ve çocuklarımızın yaşam fırsatlarını azaltacağı, toplumsal statümüzün iyice kırılacağı, ömür boyu elde ettiğimiz her şeyin geçici hale geleceği, elimizde bulunan mücadele araçları, kaynakları ve becerilerinin karşımıza çıkan zorlukların ağırlığına kıyasla giderek yetersiz kalacağına dair korku, endişe ve kaygılarımızı...En önemlisi, hayatlarımız üzerindeki kontrolümüzün gitgide azaldığını hissediyoruz-kim olduğunu bilmediğimiz, bizim ihtiyaçlarımızı önemsemeyen, hatta belki düpedüz hasmane ve zalim oyuncularca oynanan bir satranç maçında ileri geri hareket ettirilen, onların hedefleri uğruna rahatça harcanabilecek piyonlara dönüşüyoruz.

Bugünkü durumumuzun semptomlarından birine odaklanmak istiyorum: Son dönemlerde sahnelenen, muhtemelen daha epey sürecek olan “göçmen paniği” piyesine-bu semptomu içinde bulduğumuz durumun, başka türlü gizli kalabilecek bazı ürkütücü yanlarına açılan bir pencere olarak ele alacağım.

İlk olarak, bir ülkeden *dışarıya/içeriye* göç var. Bir de sadece *göç etmek* var-bir yerden geliyor ama nereye gidiyor? Bu göçler, kökenlerinin farklılığından dolayı, farklı kurallar ve mantık çerçeveleriyle yönetilir. Bununla birlikte varış noktaları olan ülkelerin psikososyal koşullarınca belirlenen, benzer sonuçlara yol açarlar. Hem farklılıklar hem de benzerlikler, ekonomi ve enformasyonun dur durak bilmeyen, süregiden küreselleşmesiyle çok daha görünür hale geliyor.

Dışarıdan göç olguları, Umberto Eco'nun günümüzdeki göç dalgaları daha başlamadan önce, emsalsiz öngörüsüyle işaret ettiği üzere, “*siyasal olarak denetlenebilir, sınanabilir, teşvik edilebilir, bir plan çerçevesinde gerçekleştirilebilir veya benimsenebilir değildir. Göçlerde böyle şeyler olmaz.*”

Eco bundan sonra can alıcı soruyu sorar: “*Tüm dünya birbiriyle kesişen yer değiştirmelerin alanı haline gelirken, dışarıdan-göçü göçten ayırt etmek artık olanaklı mı?*”

Ve cevabında söylediği gibi: “*Avrupa'nın hâlâ dışarıdan-göç vakaları gibi yaklaşılmaya çalıştığı olgular, aslında göç vakalarıdır. Üçüncü Dünya, Avrupa'nın kapılarını çalmakta ve Avrupa istemese de içeri girmektedir. [...] Avrupa çok-ırklı veya 'renkli' bir kıta olacaktır. [...] Hoşunuza gitse de olacaktır, gitmese de.*”

Ekleyeyim, "onların" *hepsinin* hoşuna ve/veya "bizim" *hepimizin* gücüne gitse de.

Hangi noktada dışarıya-göç/dışarıdan-göç sadece göçe döner? Hangi noktada nicel değişiklikler nitel olur? Bu sorulara verilebilecek cevaplar, geriye dönüp bakıldığında dönüm noktası addedebileceğimiz andan çok sonraları da tartışılmaya devam edecektir.

Bu iki kavramı birbirinden ayıran şey "asimilasyon" sorunudur: Asimilasyon, dışarıdan-göç kavramının özünde bulunurken, göç kavramında bariz bir şekilde eksiktir: Başlangıçta "bir potada erime" ya da "melezleştirme" nosyonlarıyla doldurulan bu eksiklik, günümüzde giderek "çokkültürlülük" nosyonu ile dolduruluyor daha çok; yani kültürel homojenliğe giden yolda bir adım, geçici bir rahatsızlık olmaktan ziyade, öngörülebilir gelecekte değişmesi beklenmeyen bir kültürel farklılık ve çeşitlenme olarak tanımlanıyor.

Eco bu makalesini 1997'de yayınladı. Örnek verdiği New York şehrinde, 1990 yılında nüfusun %43'ünü "beyazlar", %29'unu "siyahlar", %21'ini "Hispanikler" ve %7'sini "Asyalılar" oluşturuyordu. Yirmi yıl sonra, 2010'da, "beyazlar" nüfusun sadece %33'ünü oluşturuyordu ve neredeyse azınlık durumuna düşmüşlerdi.

Kültürel heterojenlik hızla insan ortak yaşamının kentsel tarzının değiştirilemez, hatta yapısal bir özelliği haline geliyor; ancak bu durumun sindirilmesi kolay değil ve genel olarak buna verilen ilk tepki inkâr, ya da azimli, ısrarlı ve hırçın bir reddetme oluyor. Eco'ya göre, hoşgörüsüzlük...

"...her tür öğretilerden önce vardır. Bu açıdan hoşgörüsüzlük biyolojik köklere sahiptir, (hayvanlarda kendini bölge koruma davranışıyla gösterir,) çoğu zaman yüzeysel duygu-heyecan tepkilerine dayanır-bizden farklı olan insanlara tahammül edemeyiz: derilerinin rengi farklı olduğu için, anlayamadığımız bir dili konuştukları için, kurbağa, köpek, maymun, domuz, sarımsak yedikleri için, dövme yaptırdıkları için..."

O zaman hoşgörüsüzlüğün kaynağını ve kökenini nerede aramalı? Ben bunu, bilinmeyene karşı korkuda aramayı öneriyorum-bu bilinmeyenin en belirgin temsilcileri de "yabancılar" ya da "ötekiler" oluyor; hemen yakında ve görünür oldukları için elle tutulur olanlar.

Özetle: Günümüz dünyasında, dışarıdan-göç bir nebze kontrol edilebiliyorsa da göç biz ne yaparsak yapalım kendi yolunu buluyor. Bu süreç, uzun süre daha devam edecek-insanlık durumunun bugün geçirdiği daha geniş ve muhtemelen şimdiye kadarki en büyük dönüşümle beraber.

"Eğer devletler büyük mahallelere dönüşürse, muhtemelen mahalleler küçük devletlere dönüşecektir. Üyeleri, yerel politik ve kültürü yabancılarla karşı korumak için örgütlenecektir. Tarihte görüyoruz ki devlet ne zaman açık olsa, [...] mahalleler kapalı ya da dar görüşlü cemaatlere dönüştüler." - Michael Walzer, otuz yıldan fazla bir zaman önce bu sonucu çıkartmıştı, geçmişin o vakte kadar gelen deneyimlerinden yola çıkarak ve yakın gelecekte tekrarlanacağını sezdirerek.

Bahsedilen gelecek, günümüzde gerçekleşti ve Walzer'ın beklentilerini ve teşhisini onayladı.

Küçük ya da büyük, devlet olmanın basit bir anlamı var: Bölgesel egemenlik sahibi olmak; yani kendi sınırları içinde başkasının iradesine uymak yerine, kendi nüfusunun istediği şekilde hareket edebilmek.

Şu an yüzleştiğimiz sorunlar bir sihirli değnekle, kısa yolla ya da mucize tedavilerle çözülebilecek sorunlar değil; onları ortadan kaldıracak şey **kültürel** bir devrim. Bundan dolayı, uzun vadeli düşünme ve planlama da gerektiriyorlar: aceleyle akan anların yönettiği hayatımızda ne yazık ki unutulmuş, nadiren uygulanan beceriler. Bu becerileri hatırlamamız ve tekrar öğrenmemiz gerekiyor.

Bunu yapabilmek için ihtiyacımız olan, sakın bir kafa, çelik gibi sınırlar ve bolca cesaret; en önemlisi, tam ve gerçekten uzun vadeli bir vizyona ve çokça sabra ihtiyacımız olacak.

GEÇ NEOLİBERALİZMDE İLERİCİ ve GERİCİ SİYASET **Donatella della Porta - Siyaset Bilimci-İtalyan (56)**

Trump'ın 2016 başkanlık seçimindeki zaferi, birçok kişi tarafından gerici hareketlerin ilerici hareketlere karşı zaferi olarak algılandı.

Benzer bir şekilde, Brexit referandumu da bir zamanlar hakim olan kozmopolit fikirleri yıkmayı hedefleyen bir yerel dar görüşlülük göstergesi olarak görüldü.

Ancak, gerici hareketlerin ilk sinyallerinin daha on beş yıl önce Avrupa'da görülmeye başladığını unutmak hata olur: 1999'da Haider'in FPÖ'sü Avusturya genel seçimlerinde ikinci olmuştu. Birkaç yıl sonra, 2002'de Le Pen, sonunda Chirac'a kaybetse de Fransa cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ikinci tura kalmıştı.

Araştırmalara göre, (sol) protestoların toplumsal tabanı değişti: Bugün bu taban, işçi hareketinin geleneksel tabanı olan sanayi sektöründe çalışan işçi sınıfından ziyade, 1960'lar ve 1970'lerde yeni toplumsal hareketlerin çekirdeğini oluşturmaya başlayan yeni orta sınıflardan oluşuyor. Ancak küresel adalet hareketi, son yirmi-otuz yıla damgasını vuran yaygın neoliberal ilerlemenin kaybedenleri tarafından yürütülen protestolara tekrar dikkatimizi çekti. Sosyal açıdan bakarsak, bu hareket hem beyaz hem de mavi yakalılar hem işsizleri hem de öğrencileri hem yaşlı hem de genç kuşakları harekete geçirmeyi başardı. Ancak aynı zamanda küreselleşmenin muhtelif etkilerinin oluşturduğu sorunlar ve çatışmaların üstünde yükselen popülist bir sağda güç kazandı. Sayısız bilim insanı, küreselleşmenin kazananları ve kaybedenleri arasında yeni bir bölünmeden bahsediyor; bu açıklamalara göre kaybedenler küreselleşmenin kültürel boyutuna sıklıkla yabancı ve göçmen düşmanı söylemlerden oluşan, dışlayıcı milliyetçiliklerle karşı çıkıyor.

Kriz zamanlarının siyasi ve toplumsal kutuplaşma doğurması bizi şaşırtmamalı. Esasen toplumsal hareketler zaten çoğu zaman sol ve sağ siyasetlerde eşzamanlı ortaya çıkar. Ancak, Brexit ya da Trump kampanyalarının sadece bir tür popülist politika olarak mı, yoksa gerçekten popülist *hareketler* olarak mı tanımlanacağını zaman gösterecek.

2010-2014 arasındaki kemer sıkma karşıtı protestolar, popüler siyaset ile kurumsal iktidar arasındaki ayrımın ışığında bir siyasi mülksüzleşmeye

teпки olarak doğmuşlardı. Yerel koşullara odaklanıyorlardı, ancak protestoların gerçekleştiği ülkelerin bağlantılarının farkındalardı. 2008'de İzlanda'nın "tencere tava" isyanıyla başlayan, 2011'de Arap Baharı ve İşgal Et! hareketleriyle ve 2013'teki Gezi Direnişi ile devam eden çok-unsurlu toplumsal tabanı bir arada tutma ihtiyacı-ve yerleşik ideolojilerin cazip sosyal ve siyasi örgütlenme vizyonları sunma konusundaki başarısızlığı-çeşitliliği zenginleştirici bir değer addederek çoğulcu ve hoşgörülü kimliklerin gelişimini destekledi. Bu yaklaşım, katılımcı müzakereye dayalı karar verme mekanizmalarının üretildiği örgütlenme aşamasında kendini gösterdi. Ancak, neoliberalizm krizi çağdaş ilerici politikaları da etkiledi.

Neoliberalizme karşı 1999'da yapılan ilk protestolarla sonrakileri karşılaştırdığımızda, bu protestoların toplumsal tabanında değişiklikler, ulusal ölçekte geleneksel hakların garanti altına alınması talebine odaklanma ve ahlaksız kapitalizme karşı ahlaki koruma vurgusunu görebiliriz.

Kemer sıkma politikalarını protesto eden, bazen prekarya (Güvencesiz çalışanlar sınıfı) olarak adlandırılan insanlar, kendilerini neoliberal politikaların kaybedeni olarak gören çeşitli sınıf ve sosyal grupların ittifakından oluşuyordu.

Genç insanların en marjinalize olmuş kesimleri Arap Baharı'nı başlatmıştı ve finansal krizden etkilenenler (Portekiz'de kendilerine "geleceği olmayan" nesil diyorlar) Güney Avrupa'da birçok biçimde örgütlendi. Bu genç insanlar bildiğimiz kaybedenlere pek benzemiyorlar. Aksine, iyi eğitilmiş ve hareketli, bir zamanlar küreselleşmenin "kazananları" addedilen, ancak bugün bu algıdan çok uzaklaşmış insanlar.

Bununla beraber, iyi eğitilmiş gençler neoliberalizmin yurttaşlık haklarına ve sosyal haklara saldırısından mağdur olan tek kesim değil.

Bir zamanlar özellikle güvencede olan iki grubu ele alalım: *emekliler* ve *devlet memurları*. Bu grupların hayat koşulları (sağlık, hizmetleri, barınma, eğitim gibi temel ihtiyaçlara erişim dahil olmak üzere), bazılarınıninki diğerlerinden daha ciddi durumda olmakla birlikte, gittikçe güvencesizleşti. Benzer bir şekilde, kapanan ya da kapanma tehlikesinde olan büyük ya da küçük fabrikalardaki mavi yakalı işçiler de protestolara katıldı. Gençler ve iyi eğitilmiş vatandaşların geniş ölçüde katılımıyla, protestolar toplumun bu politikalarından en fazla etkilenmiş (ve oranları tersine dönmüş) bir "2/3"ünü sokaklara dökmüştü.

Brexit referandumu ve ABD başkanlık seçimlerine dair ilk veriler ise, AB'den ayrılma kampanyasının ve Trump'ı destekleyen grupların mavi yakalı işçiler ve ekonomik olarak düşüşte olan orta sınıflardan ibaret olmadığını (hatta esas olarak onlardan oluşmadığını) gösteriyor. Aksine, zengin ve iyi eğitilmiş insanların da bu kampanyalara destek verdiği görülüyor.

Geçmişte olduğu gibi, gerici karşı-hareketler %99 ile dayanıştıklarını iddia ederken, güçlü %1'in de desteğini alıyorlar (menkul değerler borsasının Trump'ın zaferine olan olumlu tepkisinin apaçık gösterdiği gibi).

Neoliberalizin yarattığı memnuniyetsizlik ve yol açtığı kriz farklı siyasal biçimlerde ortaya çıkıyor. Solda, prestoların örgütsel biçimi genelde ağ ilişkisine giren toplumsal hareketler olurken, sağda yeni partiler ortaya

çıkıyor ve var olan partiler liderler ile takipçiler arasındaki plebisit tarzı bağlantıdan dolayı kendilerini dönüştürmek durumundan kalıyor. Tarihte sık sık gördüğümüz gibi, solda memnuniyetsizliğin kaynağı evrensel ve sınıfsal sorunlara bağlanıyor. Sağda ise, aynı memnuniyetsizliğin dışlayıcı ve yabancı düşmanı bir söyleme dönüştüğünü görüyoruz. Bu gerici hareketlerin muhakkak daha başarılı olacağı anlamına gelmiyor, daha ziyade-geçmişte de, özellikle ekonomik kriz zamanlarında olduğu gibi-sol taleplerin güçlü aktörlerin direnişiyle karşılaşacağını gösteriyor.

BAĞIMSIZLAŞMA PARADOKSUNDAN LİBERAL ELİTLERİN ÖLÜMÜNE-Eva Illouz -Prof. Sosyolog –İsrail – (56)

DÜNYA BİR GECEDE altüst olmuş gibi görünüyor. Liberal, demokratik toplumlarda İkinci Dünya Savaşı'ndan beri büyük ölçüde liberal oyunun kurallarını kabul etmiş ve bu kurallara uymuş olan kitlelerin radikalleşmesine tanık oluyoruz.

ABD, Fransa, Birleşik Krallık, Avusturya, Almanya, Macaristan ya da İsrail'de olsun halkın önemli bir bölümü liberalizmin temel taşları olan - dinsel ve etnik çoğulculuk, ülkelerin ekonomik ilişkiler ve küresel örgütler yoluyla dünyaya entegre olması, bireysel ve toplumsal hakların kapsamının genişlemesi, cinsel çeşitliliğe tolerans ve devlerin dinsel ve etnik tarafsızlığı gibi- kimi prensipleri sorgulama isteği duyuyor. Geleneksel Batı liberalizmi dışında kalan ülkelerde ise durum daha da karanlık görünüyor: Rusya, Türkiye ve Filipinler gibi ülkelerde saldırgan, acımasız ve şovenist liderlerle ve hukukun üstünlüğünün, insan haklarının çekinmeden itibarsızlaştırılması ile karşılaşılıyor.

Fundamentalizmi hep Batı'nın "öteki"sini oluşturan düşünce ve hareketleri niteleyen bir şey olarak düşünmeye alışık olduğumuzdan, İslamcı fundamentalizmin Batı'nın ötekisi olmasına da birçok şey yazıldı. Ancak ne gariptir ki, en elle tutulur şekilde yakında olan "öteki" kendi içimizden doğdu.

Bu fundamentalizm elbette din ve gelenekten besleniyor, ancak din esas olarak halkın arılığını ve millet kavramının daha radikal bir biçimini savunmak adına kullanılıyor.

Bu makalede, dünyanın küçük bir köşesinde, İsrail'in içinde gerçekleşen radikalleşme sürecinden bahsedeceğim; dünyadaki genel altüst oluşu tartışırken bu örneğin ilginç olmasının sebebi, İsrail'in gerici popülist politikalara, dünyanın popülizme sürüklenmesinden en az on yıl önce başlamış olmasıdır.

Değişimlere neyin yol açtığı üzerine düşünebilmek adına, analizime öncelikle Michael Walzer'ın yakın zamanda yayımlanan Cezayir, İsrail ve Hindistan'daki iç radikalleşme süreçlerini inceleyen *The Paradox of Liberation* (Bağımsızlaşmanın Paradoksları) kitabıyla başlayacağım. Kitabın ana sorusu şu: Bağımsızlığını daha yeni sayılabilecek bir dönemde sömürgeci güçlerle savaşarak kazanmış olan bu üç ülkede, bağımsızlık mücadelesinin başını çeken hareketler nasıl olup da bu kadar kısa sürede fundamentalistlerin meydan okumasıyla karşılaştılar ve neden onlarla basa

çıkarmakta bu kadar yetersiz kaldılar? Walzer'ın tezini kullanmamın sebebi doğru bulmam değil, aksine: Walzer günümüzdeki en önemli siyasi filozoflardan biri ve "*neyin ters gittiğine*" dair açıklamasının mühim olmasının sebebi, analizinin apaçık bir şekilde yanlış teşhisler koymuş olması.

Walzer, İsrail'in ilk ve en uzun süreli başbakanı David Ben-Gurion'dan alıntı yapıyor: "*Eretz Yisrael'deki (İsrail Ülkesi) işçi, Galut'taki (sürgündeki) Yahudi işçiden farklıdır...eski bir gelenekten çıkan yeni bir dal değil, yeni bir ağaçtır.*"

Ancak yine de "*her üç ülkede de hem bağımsızlık mücadelesi yıllarında hem de sonrasında din günlük hayatta etkili bir güç olmaya devam etti.*"

Demek ki yeni bir yurttaşlık tanımı yapılırken, bu devletler, insanları, hayatlarına anlam katan en önemli etken olan dinden mahrum bıraktılar, din de daha sonra geri dönüp kendisinden arınmaya çalışan siyasi ortama intikamcı bir şekilde musallat oldu.

Walzer'ın açıklaması iki soru doğuruyor:

(1) Yeni kurulmuş İsrail (ya da Hindistan ve Cezayir) gibi Hristiyan olmayan devletlerin seküler milliyetçiliği, Walzer'ın savunduğu kadar mutlakçı, seküler ve evrenselci bir yapıya mı sahipti?

(2) Bu "mutlakçı" seküler kültür, insanların dine olan ihtiyacını reddetmesinden ötürü, bu ülkelerdeki dinsel uyanıştan sorumlu muydu?

Walzer'ın haklı olarak iddia ettiği gibi, Siyonizm en başta son derece seküler bir hareketti.

İnsanları dinin uyuşturucu etkisinden kurtarmak istemesinin yanı sıra, Yahudilerin yaşadığı Rusya, Almanya, Fransa ya da Büyük Britanya gibi ülkelerdeki üst kültürün sekülerliğini sevgi ve hevesle kucakladığı için de sekülerdi.

Seküler Kültür ve Dinsel Devletin İkili Yüzü

Walzer, bir Yahudi devletinin kurulması için savaştan insanları çoğunun seküler olduğu konusunda hâkliydi, ancak bu insanların sekülerlikleri sırf Siyonist milliyetçiliğin bir ürünü değildi: Aslında Yahudi milliyetçiliğinden önce başlamış bir modernleşme sürecinin parçasıydı. Sanılanın aksine, bu milliyetçi projeyi doğuran, Yahudilerin sekülerleşmesiydi. Siyonizm esasen, Siyonistlerin saygı duydukları bir Avrupa vizyonuna asimile olma arzusu ile Yahudi kimliğini siyasi egemenlik biçimi altında yenileyerek koruma arzusu arasındaki büyük tarihi uzlaşmaydı. Bunun ışığında İsrail'in hemen hemen bütün önemli milli simgelerinin (mesela İsrail bayrağının altında ve üstünde bulunan mavi çizgiler bir *tallit*'i, yani dua örtüsünü temsil eder, mavi ve beyaz renkler Tevrat'ta geçmektedir), Zion'a dönüş söyleminin ve kamuda kullanılan takvimin doğrudan doğruya dinsel simgecilikten alınmış olması bizi şaşırtmamalıdır. Buna ek olarak, dindar Yahudilikten uzaklaşmak şöyle dursun, Siyonizm bizatihi devletin kurumsal örgütlenmesinde dine şaşırtıcı tavizler verdi.

İsrail Siyasetinin Büyük Patlaması

İsrail devlet yapılanmasının ne seküler ne de evrenselci olmakla birlikte Batı sömürgeciliğine ait öğeler içerdiği, Arap nüfusunu göz önünde

bulundurunca bariz hale geliyor elbette; ancak bir başka ornekte, kendisinden sonraki tüm İsrail popülist politikasını doğurmuş olan can alıcı, merkezi önemdeki bir vakada durum daha da keskin ve açık şekilde görülüyor. Batılı ülkelerde de olduğu gibi, olay göçmenlerle ve yerleşik elitlerin göçmenlere karşı davranışıyla ilgili.

1948 'deki bağımsızlık ilanından birkaç gün sonra, Ortadoğu ve Kuzey Afrika kökenli Yahudiler İsrail'e akmaya başladılar ve toplumsal güç sahibi olabilecekleri tüm alanlardan hemen dışlandılar. Askenaz Yahudiler zenginlik üreten şehir merkezlerine yerleştirilirken, Yemen, Fas ve Irak kökenli Yahudiler, örtmeceli olarak "çeper" diyebileceğimiz uzak coğrafyalara yollandılar, bu da sosyal, ekonomik ve kültürel olarak entegre olmalarını büyük ölçüde yavaşlattı (aynı Yahudilerin İsrail'deki kaderleriyle, Kanada ya da Fransa gibi başka bir ülkedeki kaderlerini inceleyen karşılaştırmalı bir analiz, bu insanların İsrail toplumundan nasıl dışlandıklarını gösterecektir).

Belki de daha kritik olan, Arap ülkelerinden gelen Yahudilerin, Siyonist egemen çevreler tarafından tek ve birleşik bir kategori-Mizrahim-altında toplanmasıydı; Mizrahi Yahudilere, Batı ve Doğu Avrupa'dan gelen Aşkenaz Yahudilerinkinden son derece farklı, muhtemelen Avrupa dışı bir *kimlik* yakıştıran bu ikinci ayırım mantığı, Şarkiyatçılığın mükemmel bir örneğiydi. Mizrahi Yahudilerin kaderi, Fransa'daki Magripli iş gücü, İngiltere'deki kolonyal göçmenler ve Almanya'daki Türkler gibi, Avrupa'ya getirilmiş işçilerin kaderine son derece benziyordu.

Arap ülkelerinden gelen Yahudiler, tek bir grup olarak, Avrupalı Yahudilerin tüm açılardan astı olarak sınıflandırılmışlardı.

Bu konuda fikir beyan eden son derece saygın profesörler, psikologlar ve devlet görevlileri, Mizrahi Yahudileri "düşük zekalı", "ilkel", "kültürel olarak geri", çağın gerisinde kalmış ve en önemlisi, dindar, dolayısıyla da ilerici ve Batılı Siyonist seküler devlet projesine birçok açıdan yabancı olarak görüyordu. Ancak burada bir çelişki var: Arap ülkelerinden gelen Yahudilerin dindarlığı, aşırı Ortodoks Aşkenazlarınkinden çok daha modern ve modernleştiriciydi. Siyonistlerin Mizrahi dindarlığı olarak tanımladığı şey, Batı'ya özenen İsrail devletinin Şarkiyatçılığıyla bu gruba atfedilen kimlikten ibaretti.

1990'larda İsrail, bugün Trump'ı seçen, beyaz üstünlüğünü savunan aşırı sağcı Amerikalıların savunduğu göç politikasına benzer bir siyaset izledi (bu hareketin önemli temsilcilerinden, Trump'ı kolunu kaldırıp "*Hail Trump*" diye selamlayarak ünlü olan Richard Spencer'dan alıntı yapacak olursak: "Sheldon Adelson, İsrail'de uygulanan göç politikasını ABD'de de desteklerse, bunun olumlu bulurum.") Görüldüğü kadarıyla, hayranlık karşılıklı.

Mizrahi Yahudilerin büyük kısmını oluşturan Likud ve Shas seçmenleriyle, Trump seçmenleri arasında çarpıcı benzerlikler var: Trump'a oy verenler gibi, Mizrahi Yahudilerin büyük çoğunluğu da şehir dışında yaşıyor; benzer bir şekilde zenginliğin şehirli elitlerin elinde toplanmasına ve bu grupların cinsel ve kültürel azınlıkları savunmasına şahit oluyorlar; her iki ülkede de üretim sektöründeki işler neoliberal politikalar tarafından tehlikeye atılıyor; Mizrahi Yahudilerin, solcu Aşkenazlara kıyasla yüksek öğrenime ulaşma şansları çok daha düşük; ve son olarak, Trump seçmenleri

gibi, onlar da kendilerini hiçbir zaman gerçekten temsil etmeyen elitlere büyük bir hınç duyuyorlar.

GÜVENLİ AVRUPA

Bruno Latour - Filozof, Antropolojist, Sosyolog, Fransız (47)

KASIM 2016'daki Amerikan seçimlerinden bu yana, en azından, her şey artık daha net.

İngiltere imparatorluk hülyasına geri döndü, on dokuzuncu yüzyıl sonunda olduğu gibi; Amerika tekrar büyük bir devlet olma arayışında-savaş sonrasında, 1950 yılında, sehpa fotoğraflı günlerdeki gibi. Avrupa, Kıta Avrupası yalnız, zayıf ve hiç olmadığı kadar bölünmüş durumda.

Polonya hayali bir ülkeyi düşünüyor; Macaristan artık sadece "yerli" Macarları istiyor; Hollandalılar, Fransızlar ve İtalyanlar hepsi bir o kadar hayali olan sınırlar içine kapanmak isteyen partilerle boğuşuyor. İskoçya, Katalonya, Flandre bölgeleri ülke olmak istiyor. Bütün bunlar Rusya'nın ağzını sulandırırken, çevresindeki herkesin çıkarlarını yok sayan Çin "merkez imparatorluk" olma rüyasını sonunda tekrar gerçekleştiriyor.

Parçalanma yolunda ilerleyen Avrupa'nın ancak findikkıran ağzındaki findık kadar değeri var.

Avrupa üç tehditle karşı karşıya:

1. *Küreselleşmeyi icat etmiş ülkelerin alenen yüzüstü bırakması,*
2. *İklim değişimi,*
3. *Milyonlarca göçmen ve mülteciye bir sığınak sunma zorunluluğu.*

Aslında bu üç tehdit aynı başkalaşımın farklı çehrelerinden ibaret: Avrupada toprağın doğası değişti ve biz Avrupalılar tekrar keşfedilecek ve istila edilecek bölgelere doğru hep birlikte göç halindeyiz,

Birinci tarihsel olay: *Brexit.* Karada olduğum kadar denizde de piyasanın belirsiz mekanını icat etmiş olan, Avrupa Birliği'ni 'mütemadiyen yalnızca dev bir mağaza olmaya iten ülke ile Calais'de birkaç bin mültecinin akımıyla karşılaşınca bir anda küreselleşme oyununu oynamamaya karar veren ülke aynı.

İkinci tarihsel olay: *Trump'ın seçilmesi.* Dünyaya kendi küreselleşmesini, hem de nasıl bir şiddetle dayatmış bir ülke; yerlilerini ortadan kaldırarak göç ile kurulmuş bir ülke...İşte bu ülke, kendisini bir kale içine kapatmayı, mültecilerin geçişine artık izin vermemeyi, bir yandan her yere aynı hoyrat kayıtsızlıkla müdahaleye hazırlanırken kendi toprakları üzerinde olmayan hiçbir davaya yardım etmeyeceğini vaat eden bir kişinin ellerine bıraktı yazgısını. Herkes kendi başının çaresine baksın! Neden mi? Çünkü küreselleşme hayallerini gerçekleştirmeye elverişli bir gezegen yok ortada.

Üçüncü ve açık arayla-en önemli tarihsel olay: *12 Aralık 2015'te Paris'te COP21 İklim konferansının sonunda varılan anlaşma.* ABD'nin önünde iki çözüm vardı: İklim değişikliğinin kapsamını ve sorumluluklarının büyüklüğünü nihayet anlayarak sonunda gerçekçi olabilir ve dünyayı uçurumdan kurtarabilir veya inkara battıkça batabilirdi.

Trump, ayaklarını yere basmayı erteleyip diğer ülkeleri uçuruma sürükleyerek Amerika'nın rüyasını birkaç yıl daha sürdürmeye karar vermiş gibi.

Yurttaşlarımızın büyük bir kısmı, gezegenin başına gelenleri inkar etse bile, göçmen sorununun tüm kimlik arzularını çetin bir sınava tabi tuttuğunu mükemmelen anlıyorlar.

Yeni iklim düzeni uzun zamandır tüm sınırları silip süpürüyor ve bu istilacılara karşı duvar örmenize olanak olmaksızın bizi tüm rüzgarlara maruz bırakıyor. Kimliklerimizi savunmak istiyorsak iklim, erozyon, kirlilik, kaynakların tükenmesi, yaşam alanlarının yok edilmesi gibi adlar verdiğimiz, biçimden ve milliyetten yoksun o göçmenleri de tespit etmemiz gerekecek. Sınırları iki ayaklı mültecilere kapatsanız dahi diğerlerinin geçmesini asla engelleyemezsiniz.

Seçkinler o kadar aydınlanmışlardır ki gelecekte herkes için yaşam olmayacağına, *dolayısıyla en hızlı şekilde dayanışma yükünden kurtulmak gerektiğine (deregülasyon)*; paçayı kurtarabilecek yüzde birkaç için bir tür gösterişli kale inşa etmek gerektiğine (*eşitsizlik patlaması*); ve ortak bir dünyadan böyle bir kaçışın kirli bencilliğini gizlemek için bu çılgın kaçışın kökeninde tehdidin varlığını bile kesinlikle inkâr etmek gerektiğine (*iklimsel değişimin inkârı*) karar vermişlerdir.

Bu hipotez olmadan ne eşitsizlik patlaması ne iklim değişimine dair şüphecilik yatırımı ne de deregülasyon furyası açıklanabilir. Kıta Avrupa'sının dahil olmakta o kadar güçlük çektiği tarihi tanımlayan üç hareket bunlardır.

Eskimiş *Titanik* metaforunu kullanırsak: Aydınlar buzdağının dosdoğru pruvaya yaklaştığını görmekte; geminin kesin batacağını bilmekte, kurtarma botlarına el koymakta; gemi yana yatıp da diğer sınıflar uyanmadan tabanları yağlamak ve gecenin karanlığından faydalanabilmek için orkestradan uzun uzun ninniler çalmasını istemektedirler!

Bu şahıslar-artık aydın, aydınlanmış değil karartıcı denmesi gereken seçkinler- rahatlarını bozmadan hayatta kalmak istiyorlarsa *artık dünyanın geri kalanıyla mekân paylaşıyormuş gibi yapmalarına gerek olmadığını* fark etmişlerdir.

Küreselleşme birden bambaşka bir biçim alır: Şimdi tamamıyla uyanmış alt sınıflar yüksek küpeşteden botların gitgide uzaklaştığını izler. Orkestra "*Sana yaklaşırken Tanrım*"'i çalmaya devam eder, ama müzik öfkenin gürültüsünü bastırmaya artık yetmemektedir ...

Ve böyle bir terk, böyle bir ihanet karşısındaki güvensizlik ve anlayışsızlık tepkisini anlamak istiyorsak elbette öfkeden söz etmek lazım.

Mevcut durumu anlamak için siyasi analistler "popülizm" terimini kullanıyor, hatta suiistimal ediyor.

Trump'in seçilmesi yeni siyasi durumu netleştiriyorsa bunun nedeni aslında ABD'yi sürüklediği ufkun, gidilmesi gereken yöne ne kadar *taban tabana zıt* olduğu hakkında bir fikir vermesi ve böylelikle sonuç olarak üçüncü meselenin doğasını gayet iyi, ama ters yönden tanımlıyor olması!

Aslında Trump'in yeniliği, iklim değişiminin varlığını sistematik olarak

inkâr etme üzerine koca bir siyasal yönelim inşa etmesinden ibaret. İklim inkarcılığı ilk kez tüm siyasal tercihleri belirlemektedir. Ne hoş bir netlik!

Trump'ın orijinalliği, şu üçünü tek bir hareket içinde bir araya getirmiş olmasıdır: *Birincisi*, dünyanın geri kalanını kaderine terk ederek ("sıradan insanları" temsil etmekten sorumlu yeni bakanlar milyarderdendir!) ileriye, maksimum kâra doğru atılım; *ikincisi*, koca bir halkın geriye, ulusal ve etnik kategorilere dönüş atılımı (duvarın arkasında "Amerika'yı Yeniden Büyük Bir Ülke Yapalım!"); *üçüncü ve son olarak*, jeolojik ve iklimsel durumun alenen inkârı.

Muhasebeciler borçla borç döndüren kişileri iyi bilir: Trump'ın yeniliği, dünyanın en büyük ulusuna borç döndürmektir. Devletteki Madof olarak¹ Trump! Elbetteki tüm meseleyi neyin açıkladığını unutmamak gerekiyor:

Gerçekliğe dönüş sonucunda en çok kaybedecek ülkeyi Yerküre meselesinde geri dönülmez bir viraja soktu. Be tercih, delice bir tercih olsa bile anlaşılır bir tercih.

Peter Sloterdijk, Avrupa'nın imparatorluktan kesinlikle vazgeçmiş ulusların kulübü olduğunu söylemişti bir gün. Bırakalım Brexit'çiler, Trump seçmenleri, Türkler, Çinlileri, Ruslar imparatorluk hülyalarına kendilerini kaptırsınlar. Hâlâ haritacılıktaki anlamıyla bir toprağa egemen olmak istiyorlarsa, bugün onlara da bize de hükmeden Yerküre'ye hükmetme konusunda bizden fazla şansları olmadığını biliyoruz. Dolayısıyla kabullenmemiz gereken sorun *Avrupa için biçilmiş kaftandır*, zira kendisini kurbanlarından biri olarak bulmadan önce bu tuhaf küreselleşme tarihini icat etmiş olan odur.

Tarih, yaşanabilir bir toprağa ilk kez ayaklarını basanlara ait olacaktır-tabii diğerleri, eski tarz reel politika hülyacıları, bu toprağı büsbütün ortadan kaldırmazlarsa.

KÜRESEL GERİLEMEDEN POSTKAPİTALİST KARŞI-HAREKETLERE - Cesar Rendueles - Sosyolog-İspanyol (75)

2014'te Macar Başbakanı Viktor Orban'ı "liberal olmayan demokrasinin" başına getiren hınç ya da 2016'da Trump'ın zaferi, büyük ya da küçük ölçekte Batı ülkelerini etkileyen bir dinamiğin çarpıcı tezahürleri. Fazla da uzağa gitmeden, Trump'ın, Meksika'yla Amerika Birleşik Devletleri arasına duvar örme vadini eleştirirken, Avrupa Birliği'yle Afrika arasındaki tek kara sınırı-Fas'ın kuzeyindeki İspanya sınırı- üzerinde senelerdir altı metre yüksekliğinde, üç sıra metal bariyer olduğunu, tepesine gerilmiş jiletli tellerin yüzlerce mültecinin feci şekilde yaralanmasına sebep olduğunu göz ardı etmemek lazım.

Neyse ki gerici karşı-hareketler hikâyenin sadece bir bölümünü oluşturuyor. Ekonomik krizin açmış olduğu fırsat penceresini, uluslararası dayanışmaya dayalı uzun vadeli toplumsal dönüşümler gerçekleştirmek için kullanmayı hedefleyen demokrasi ve eşitlik yanlısı alternatifler de mevcut.1999'daki Seattle protestolarıyla yükselen alternatif küreselleşme hareketinin ortaya koyduğu meydan okumayı sahiplenen Latin Amerika

¹ **Bernard Madof:** 2008 yılında, başında olduğu yatırım firmasında gerçekleştirdiği büyük dolandırıcılık nedeniyle tutuklanmış borsa simsarı.

yüzyıl başında küresel muhalefetin itici gücü olmuşsa, belki şimdi de Güney Avrupa'nın merkez dışı ülkelerindeki yeni hegemonya karşıtı; laboratuvarları izlemekte fayda var.

Ekonomik durgunluğun Avrupa'nın Akdeniz ülkelerinde yakıcı siyasal etkiler yarattığına şüphe yok. Anthony Giddens ve Ronald Inglehart gibi yazarların teşhisini koyduğu ve savunduğu, dingin ve çatışmasız postmodern depolitizasyonu, büyük bir meşruiyet krizine dönüştürdü bu durgunluk. Özellikle İspanya'da, emek piyasasının deregülasyonu ya da paylaşım politikalarının kısıtlanması gibi temel konularda programları örtüşen iki çoğunluk partisinin iktidarı sırayla ele geçirmesine dayalı siyasal rejim sarsıldı. Bu iki partili rejimin meşruiyeti, yukarı doğru bir sosyal hareketlilik ve yüksek tüketim kapasitesi vaat eden, gayrimenkul piyasası temelli bir ekonomik gelişmeye dayanıyordu. Gelişme büyük ölçüde hayalden ibaretti, çünkü işsizlik, güvencesizlik ve eşitsizlik seviyeleri çok yüksekti ve refah paylaşırılamıyordu.

Yine de gelişme beklentisi uzun suredir toplumu çok etkili bir şekilde bir arada tutuyordu.

Ekonomik kriz bu uzlaşmayı yerle bir etti. Gayrimenkul patlaması düşü bir spekülasyon kabusuna dönüştü, sonucuysa muazzam bir işsizlik (İspanya'da dört milyondan fazla işsiz, hiçbir ferdi çalışmayan bir buçuk milyon aile var), yoksulluk (üç çocuktan biri yoksulluk ya da dışlanma riski altında), evden atılmalar (krizin başlangıcından beri yarım milyon kişi) oldu. Sayısız siyasal yolsuzluk vakası, yurttaşlar tarafından, ekonomik ve siyasal elitler arasındaki gizli bir anlaşmanın sebep olduğu derin bir kurumsal krizin semptomları olarak algılanıyor.

Başka ülkelerin aksine, şimdilik İspanya'da krize verilen tepki yabancı düşmanlığı ve otoriter eğilimlere dönüşmedi. Bu bağışıklığı açıklamak o kadar da kolay değil ve elbette farklı etkenlerin birleşmesinden oluşuyor: diktatörlük hatırasının henüz zihinlerde taze olması, ekonomik sıkıntıyı azaltan yoğun aile desteği, aşırı sağın muhafazakâr çoğunluk partisinin içinde erimiş olması...

Ama bu huzursuzluk ve öfkeyi, demokrasinin derinleştirilmesi talebine kanalize etmeyi bilen hareketlerin ortaya çıkmış olması ve geleneksel solcu söylemi, toplumun çoğunluğuna hitap edecek şekilde değiştirmiş olmaları da önemli rol oynadı.

Asıl sormamız gereken soru, siyasal değişim sürecinin neden daha hızlı ve derinlemesine ilerlemediği. Yedi milyon İspanyol nasıl oluyor da demokrasiye en büyük sınırlamaları getiren ve yolsuzlukları ayyuka çıkmış muhafazakâr bir hükümete oy vermeye devam ediyor? Bu sorunun cevabı kısmen kitle iletişim araçlarının, değişim taraftarlarını kötüleme konusunda ellerinden geleni artlarına koymaması. Ama aynı zamanda solun, ideolojik-söylemsel mantığı yenecek alternatif bir siyasal model geliştirmekte ve hayatlarının maddi koşullarıyla ilgili konularda toplumun çoğunluğuna hitap etmekte zorluk çektiği de bir gerçek.

Avrupa Birliği'nin mevcut savunmalarının büyük bir kısmı, ikiyüzlü, eskimiş, yapmacık, düşük yoğunluklu bir kıta milliyetçiliği şeklinde: Avrupa'nın kültürel mirasına düzülen methiyelerden ve neredeyse kara

mizah denebilecek şekilde kendimizi dünyanın ahlak jandarması olarak görmeye şu gülünç meylimizden ibaret. Aslında Avrupa Avrupa olduğu için önemli değil, aksine-Avrupa'nın bütün siyasal, toplumsal ve kültürel geleneklerine duyulan sadakate rağmen-kıtadaki birlik, postkapitalist küresel işbirliği formlarını inşa edilmesi yolunda bir basamak teşkil edebileceği için önemli. Avrupa'nın kurumsal mimarisine aykırı bir fikir şüphesiz. AB, daha kuruluşundan itibaren kendisini ticari barış ilkesinin başarılı bir örneği olarak tanımlamıştır; geçmişini aydınlanmaya kadar giden bu eski teoriye göre, siyaset ve kültür çatışmaya sebep olurken ticaret halklar arasında yakınlaşma yaratır.

Avrupa'yı mezbahaya çeviren din savaşlarından etkilenen Montesquie gibi yazarlar, ortak ekonomik çıkarların kimlik çatışmalarını aşmaya yardımcı olabileceğini düşünürlerdi.

Bu teori yaklaşık kırk yıl boyunca işe yarıyormuş gibi göründü. AB başarılı bir deneydi ve piyasanın barıştırmacı gücünün, siyasal uzlaşmaların gelişebilmesi için zemini hazırlayabilme becerisinin bir kanıtıydı.

Ama aslında bu bir efsaneden ibaretti: Avrupa ülkeleri arasındaki ilişkilerin ticarileşmesi, ulusal seviyede işgücünün ticarilikten kısmen arındırılması konusundaki güçlü bir uzlaşmayla dengelenmiştir. Başka bir deyişle. bin dokuz yüz yetmişlerin sonlarına doğru, Avrupa'nın ticari ortaklığı, aynı dönemdeki refah devletiyle birlikte şekillendi ve başarısının en önemli anahtarı da bu çakışmaydı. Aynı zamanda, Sovyet yayılması karşısında Keynesyen politikaların bir dalgakıran oluşturacağını doğru tespit eden Amerika Birleşik Devletleri'nin güçlü desteğiyle mümkün olmuş bir süreçti.

Avrupa Birliği'nin dağılması karşısında tek çıkış yolu, kıtasal bir siyasal projenin inşasında önceliği piyasaya veren tarihsel yanlış anlamadan kurtulmaktan geçiyor. Sadece Güney Avrupa'nın çeperindeki demokrasi talep eden karşı-hareketler böyle bir projeyi hayata geçirebilecek korumda. Geleneksel siyasal partilerin karşısında, piyasa diktatörlüğünden gına getirmiş güçlenen bir halk hareketi var.

Kimlikçi ya da Brexit gibi yeni korumacı programların aksine, ulus-devletlerin kontrolünden kaçmış küresel ekonomi elitlerine başarıyla karşı koymalarını sağlayacak bir egemenlik modeline ihtiyaç duyuyorlar. Ancak Avrupa çapında bir ticaret dışılık neoliberal küresel düzene güçlü bir şekilde meydan okuyabilir. Britanyalı siyaset bilimci Peter Gowan'ın yirmi yıldır savunduğu bir tez bu.

Kendini "sorumlu" diye nitelendiren, riskli siyasal adımlara ve sert değişimlere karşı koyan solun büyük kısmında, yakın geçmişe, yeni İşçi Partisi hareketinin ve "insancıl yüzlü küreselleşmenin" savunulduğu o güzel günlere büyük özlem duyuluyor.

Ama olsa olsa ekonomik, toplumsal ve siyasal krizi hızlandıracak mükemmel bir reçete olabilir bu. Büyük Durgunluk, son kırk yılda Batı'nın kendini örgütlenme şeklinin sekteye uğramasından ziyade, miras alınmış bu düzenin, çeşitli gerici maksatlarla, egemen sınıfların ayrıcalıklarını koruyacak şekilde yeniden formüle edilmesinin sonucudur. Felaketi engellemek istiyorsak normalliğin radikalizasyonundan kopuşun normalliğine geçmek zorundayız, bu da açıktan açığa çatışmak anlamına

geliyor; hem de sadece küresel ekonominin kumarhanesinde sürekli kazanan bir avuç şansıyla değil, kendi hayatlarımızın kapitalist barbarlığa katılan taraflarıyla da.

SAYIN BAŞKAN JUNKER **David Van Reybrouck - Tarihçi –Belçikalı (71)**

Avrupa Birliği yakın zamanda tarihe karışabilir. Ayrılmak için düzenlenen referandumlar, popülizmin yükselişi, transatlantik ittifakının dönüşümü, komşusu Rusya'nın yeni emperyal hırsları, Arap Bahar'ının başarısızlığı, mülteci krizi, terörizm, genel anlamda politik kurumlara olan güvendedeki düşüş... Son birkaç yılda gerçekleşen bütün bu sosyal ve siyasi gelişmeler, kamusal hayatı düzenlemenin kapsayıcı ve sağlam yolu gibi görünen bir şeyi hızla zayıflattı.

Bir arkeoloji mezunu olarak, maddi dünyanın pratik koşullarının ikircil öneme sahip olduğunu reddediyor ve aslında dünyayı oluşturanların bunlar olduğunu düşünüyorum.

Araçlar sonuçları şekillendirir. Ya da Alman bombalarıyla yıkılmış Avam Kamarası'nın ne şekilde yeniden inşa edilmesi gerektiği tartışılırken Churchill'in dediği gibi: *“Biz binaları şekillendiriyoruz, sonra onlar bizi şekillendiriyor.”*

Şu anda insanlara söz hakkı verebilmek için elimizdeki araçlar, seçimler ve referandumlar. Ancak bunlar cidden en uygun araçlar mı? Toplumların geleceğine dair büyük kararlar almaya davet edilen vatandaşlar, gerçekten kapalı kapılar ardındaki seçim sandığında, bilgiye ulaşma zorunluluğu olmadan ya da başka insanlarla hiç tartışmadan, gerçekten en iyi kararları mı veriyorlar? Bu eski seçim ritüeli gerçekten yirmi birinci yüzyılda kolektif karar verme mekanizması olarak yapabileceğimizin en iyisi mi? İnsanların hayallerini ve politika tercihlerini ifade etmelerini sağlamakta en ehven araçlar bunlar mı?

Hiç sanmıyorum. Ve insanları demokratik süreçlere tekrar katılmaya teşvik edecek, yukarıda bahsedilen bazı semptom ve sıkıntılara çare olabilecek, usule dair bir reform ile demokrasiyi gerçekleştirme yöntemlerimizi güncellememiz gerektiğini savunuyorum.

Bir seçimde oy verebilirsiniz, ancak bu oyu birkaç yıl boyunca değiştiremeyeceksiniz. Seçilmiş temsilciye yetki devreden bu sistem eskiden gerekliydi belki -zira iletişim yavaştı ve bilgi sınırlıydı- ancak bugün vatandaşların birbirleriyle iletişim seviyesiyle tamamen ilintisiz kaldı.

Gerçekten de on sekizinci yüzyıl sonlarına dayanan bir usulde direktmemiz mi gerekiyor, hele sıklıkla saptırılıp bir vaatler, sponsorluklar ve manipülasyonlar karnavalına dönüştürülmüşken?

Bilgi, iletişim ve artan eğitim seviyesi çağında bulabildiğimiz en iyi yöntem, gerçekten birinin isminin yanındaki kutucuğu işaretlemek mi? Seçimler, siyasetin fosil yakıtı gibidir: Zamanında demokrasiyi canlandırıp desteklemişlerdi, ancak şu anda birçok farklı tehlike üretiyorlar.

Referandumlar da daha iyi yöntemler değil. Referandumlarda, insanlara, onları düşünmeye zorlamamış olmamıza rağmen ne düşündüklerini soruyoruz- gerçi seçim öncesinde aylarca her türlü

manipülasyona maruz kalıyorlar tabii.

On yıllardır, referandumlar, vatandaşlar ve siyasiler arasındaki mesafeyi aşmak için işlevsel bir köprü olarak sunuldu. Referandum savunucularına göre, bireyler, bu yolla geleneksel temsili demokraside birkaç yıllığına devrettikleri gücün bir kısmını geri kazanabiliyorlardı. Seçmenler iki seçim arasında karar verme mekanizmalarının tamamını başkalarına devretmektense, belli başlı politikalara dair söz söyleyebiliyordu. Ancak, son zamanlardaki referandumlar, yöneten ve yönetilenler arasındaki mesafeyi kapamaktansa, çok daha büyük ve derin yarıklar açtılar. Brexit, Hollanda'nın Ukrayna ile imzalayacağı ortaklık anlaşması için yapılan referandum, parlamenter reform için İtalya'da yapılan referandum, Kolombiya'da FARC ile barış için yapılan referandum gibilerinden aldığımız ders şu ki, **eğer halka danışmak sandıkta sorulan bir EVET /HAYIR sorusu ile olacaksa, referandumlar yapıldıkları ülkeyi birleştirmek bir yana, daha da bölüyor.**

AB üyeliği ya da parlamenter reform gibi karmaşık politika sorunlarının tek hamlede kör bir referandum baltasıyla nasıl çözüleceğini anlamakta güçlük çekiyorum.

Anayasaya yapılacak bir kalp ameliyatının, bu konudaki yetkinliği bilinmeyen vatandaşlara emanet edilerek, artık paslanmış bir yönetime dayalı olarak nasıl icra edileceğini anlamıyorum.

He; ne kadar referandumda katılımın daha fazla olma ihtimali seçimlere kıyasla bir gelişme sayılabilirse de referandumlar yer yer sıkıntılar yaratıyor.

İlk olarak, vatandaşların yaptıkları seçimlerle ilgili bilinçli olup olmadıklarına dair bilgi edinme olanağımız yok. Adil ve dengeli, yalandan uzak bir kampanyayla (ki günümüzde pek de rastlanan bir şey değil) ya da devlet tarafından yapılan, olgulara dayalı nesnel bir bilgilendirmeye bile (İsviçre'de olduğu gibi) oy verenlerin gereğince bilgi sahibi olduğunu garantileyemeyiz.

İkinci olarak, insanların neden iki seçenektan birini seçtiğini bilmemizin de imkânı yok. Referandumlarda, genel olarak gerçekten sorulmayan bir soruyu cevaplıyoruz. Belli bir politika oylanıyor olabilir, ancak seçmenlerin büyük çoğunluğu, bu fırsatı hükümetin genel performansını değerlendirmek için kullanacaktır.

Dolayısıyla, referandumlar zaman zaman iki seçim arası birer değerlendirme ve hatta erken seçim rolüne bürünebilir.

Sonuç olarak hem referandum hem de seçimler, insanların siyasi ideallerini ifade etmeleri için pek de mükemmel olmayan yöntemlerdir. Brexit ve Trump'ın acı verici bir şekilde gösterdiği gibi, Batı demokrasileri tehlikeli bir yolda ilerliyor: demokrasiyi sadece ve sadece oy vermeye indirgemek.

Eğer demokrasi teknolojimizi güncellemeyi reddedersek, sistemi tamir edilemez bir hale sokmamız işten bile değil; 2016 hâlihazırda, 1933 'ten beri demokrasi açısından en kötü yıl oldu. Trump'ın zaferi on sekizinci yüzyıldan kalma usulleri, on dokuzuncu yüzyıldan kalma genel oy anlayışını, yirminci yüzyıla gelen kitlesel medya araçlarını ve yirmi birinci yüzyılın medya kültürünü birleştiren bir demokratik sistemde sapma değil, mantığa son

derece uygun bir sonuç.

Bir zamanlar bilginin demokratikleşmesi eşitliğe doğru atılan büyük bir adım olarak görülürken, şu an anlıyoruz ki internetin aldığı hal, sandığımızdan çok daha az eşitlikçi, açık ve demokratik. Bilgiye, iki büyük Amerikan şirketinin gizli algoritmaları üzerinden ulaşıyoruz. Facebook ne sevdiğimizi biliyor ve bize sevdiğimiz şeyleri gösteriyor: Kendi güvenli, filtrelenmiş balonumuza gitgide kapanıp, sadece benzer düşünen “arkadaşlarımız” ile konuşuyoruz. Eğer diğer taraftan insanlar bizle konuşmaya cesaret ederse, bizim kutsal saydıklarımıza öfke duyarlarsa, onlara **"trol"** diyoruz. Jürgen Habermas'ın, farklı düşüncelere sahip vatandaşlar arasındaki *tahakkümden uzak söylem* idealinden uzaklaştık.

Facebook aramızdaki görünmez duvarları yükseltirken, Google duvarın her iki tarafını kontrol edilmemiş içerikle dolduruyor. Şirket kendisine, bilginin doğruluğunu teyit etme ya da hakemlik yapma rolünü değil, internette var olanı açığa çıkarma rolünü biçiyor. Onlara bakarsanız, Yahudi Soykırımı'nın olmadığını söylemek ile termodinamiğin ikinci kuralı aynı ölçüde geçerlilik taşıyor.

Bunun sonucunda, kamuoyunu yanıltmak ve bu şekilde, *yalancı basın* olarak görülmeye başlayan geleneksel medyaya olan güveni azaltmak için çeşitli politik ağlar tarafından kasten üretilip dolaşıma sokulan "sahte haberler" (eskiden *yalan* dediğimiz şeylere bugün taktığımız ad) modern demokratik hayatın önemli bir parçasını oluşturmaya başladı.

Bir duvar, iki dünya. Eğer diğer taraf bizimle konuşmaya kalkarsa, onlar *trol* oluyor. Biz onlarla konuşmaya kalkınca *Lügen presse* oluyoruz. Ve bu zihniyetle, ayakbılarımızı giyip sandığa gidiyoruz.

Avrupa Birliği'nin parçalanmasına hâlâ şaşıyor musunuz, Bay Juncker?

Şu an sayısız Batılı toplum, “*demokrasi yorgunluğu sendrom*”undan mustarip. Semptomlar referandum ateşi, parti üyeliğinin popülaritesini kaybetmesi ve seçimlere katılımın azalması olarak sayılabilir.

Dünya Değerler Araştırması, son derece üzücü bir tablo çiziyor: Genç Avrupalıların sadece yarısından azı, demokrasinin gerekli olduğu fikrinde. Ancak sorun demokraside değil. Sorun oylamada.

Su ana kadar, AB Brexit'e verebileceği en kötü cevabı verdi: Omuz silktikten sonra gündelik teknik prosedürlere döndü.

“Zaten AB 'den çıkmayı savunan kampanya yalanlarla doluydu, AB'nin bir değerlendirme yapması gereksiz. Zincirleme bir tepki doğmayacak, hiç kuşumuz yok.”

Şu ana kadar ABD'deki seçim sonuçlarına da Trump'ı cahillikle suçlayarak, olabilecek en kötü cevabı verdiniz: *“Sanırım Trump bilmediği dünyanın etrafında bir tur atana kadar iki yıl kaybedeceğiz.”* Bu doğru da olsa, Trump, Farage ve Johnson gibileri kuş beyinli yalancılar olarak tanımlayıp hiçe saymak ve arkalarındaki kayda değer seçmen kitlesinin öfke ve korkusunu ciddiye almamak, yangına körükle gitmek oluyor. Evet,

bu öfkenin bir kısmı hayali ve popülist retorikten dolayı abartılmış olabilir, ama bir kısmı da gerçek ve sizin tüm dikkatinizi hak ediyor.

Eğer demokrasi troller ile yalancıların savaşına döndüyse Avrupa Birliği de vatandaşlar ile şirketlerin savaşına dönüyor giderek. Bir zamanlar, yeni bir savaşı önleyebilmek için ulusal sanayileri bir araya getirmeye çalışan barışçıl proje olan AB, şu anda şirketler ile öfkeli vatandaşlar arasında gitgide büyüyen bir gerilim yaratıyor.

Bugün yine iki Avrupa var, hatta iki Almanya bile denebilir. Ve bu sefer Doğu-Batı ya da kapitalist-komünist olarak ayrılmış değiller. Bu ayrım, siyasi olarak temsil edildiğini hissedenler ile siyasi olarak temsil edilmediğini hissedenler arasında- ta ki bir popülist lider gelene kadar. Zira bu gerçekleştiğinde, bütün eski hınçlar yeni lider üzerinden birer birer ortaya dökülüyor.

Avrupa Parlamentosu'nun mevcut başkanı ve Sosyalistlerin eski Avrupa Konseyi başkan adayı Martin Schulz, yakın zamanda "düzgün insanların" isyan etmesi gerektiğine dair bir çağrı yapma cüretinde bile bulundu.

Böylece "öteki" Avrupa'nın çok geniş kesimlerini "düzgün olmamakla" damgalanmış ve şeytanlaştırmış oldu; tıpkı Hillary Clinton'ın çok aptalca bir şekilde Trump seçmenlerini "acınacak halde" diye tanımlaması gibi. Garip, zira ben hâlâ sosyal demokrasinin ayrıcalıklı olmayanları umursamak anlamına geldiğini sanıyordum.

Küreselleşme yüzünden çiftçiler ve fabrika işçileri işlerini kaybediyor, pek yakında orta sınıf çalışanlar da otomasyondan dolayı işlerini kaybedecekler. Avrupa için gelecek her zamankinden daha belirsiz ve günah keçisi bulmak çok kolay. *Robotları suçlamaktansa Müslümanları suçluyorlar.*

Avrupa projesinin belli bir safhası neden sona erdi biliyor musunuz? Çünkü geçmişte, Avrupa Birliği her zaman oybirliğiyle hareket ederdi- iktidardaki elitlerin oy veren kitlelere empoze ettiği bir oybirliği. Ancak demokrasi, daha çok çatışmayla ilerler, oybirliği ile değil.

KAYNAKÇA

BÜYÜK GERİLEME-Heinrich Geiselberger
(Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir Tartışma)

ÇEVİRİ: Merisa Şahin, Aslı Biçen, Ahmet Nüvit Bingöl, Orhan Kılıç

Metis Yayınları-İlk Baskı: Nisan 2017/226 sayfa

*12 dilde aynı zamanda yayımlanmakta olan bu kitaba Almanya, Fransa, İngiltere, ABD, Hindistan gibi ülkelerden katkıda bulunan on beş yazar bu ve benzeri küresel soruların cevaplarını aramaktadırlar.